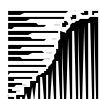

Communicatie biodiversiteit overheidsbreed

*Verslag van een workshop op 29 oktober 2003,
gehouden bij het Expertisecentrum LNV*

Ursula Blom (Arcadis)
Jacqueline Jansen (EC-LNV)
Chris Maas Geesteranus (EC-LNV)
Cathrien de Pater (EC-LNV)

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

© 2004 Expertisecentrum LNV, ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Rapport EC-LNV nr. 2004/269
Ede, 2004

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2004/269 en het aantal exemplaren.

Oplage 250 exemplaren

Eindredactie Chris Maas Geesteranus

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Horapark, Bennekomseweg 41
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 822500
Fax : 0318 822550
E-mail : balie@minlnv.nl

Voorwoord

De afgelopen 12 jaar (de periode vanaf de tekening – met ruim 180 andere landen – van het Biodiversiteitsverdrag tot nu) is er in Nederland een flinke inspanning geleverd om biodiversiteit op de politieke en maatschappelijke agenda te krijgen. Dat is vooral gelukt met het thema ‘biodiversiteit als internationale verplichting’. Het Biodiversiteitsprogramma Biodiversiteit Internationaal (BBI) was het resultaat. Er werd en wordt – merkwaardigerwijs – veel minder energie besteed aan de nationale verplichtingen, in het bijzonder op het gebied van de tweede doelstelling van het verdrag: duurzaam (economisch) gebruik van biodiversiteit. Hoopvol is dat er nu een tweetal ‘transities’ zijn gestart die beide (elementen van) biodiversiteit in zich hebben. Hoezeer deze drie trajecten (BBI, nationaal, transities) van elkaar verschillen komt tot uiting in de communicatie over biodiversiteit die is in de loop der jaren is ontstaan. Niet alleen weten we – als ministeries – nog niet goed van elkaar wat we op het gebied van biodiversiteitscommunicatie doen, we hebben ook nog geen gemeenschappelijk communicatieplan en er is geen eenduidige leiding in de uitvoering van communicatieactiviteiten rondom biodiversiteit. Daarin verbetering brengen is een van de sleutels voor verankering van het concept biodiversiteit in de samenleving. En dat is waarover deze workshop ging.

Ik ben dan ook verheugd over de rijke oogst aan voorstellen, ideeën en voornemens die deze bijeenkomst heeft opgeleverd. Dat is de basis voor een gezamenlijke aanpak van communicatie, voor een diversiteit aan doelgroepen. Niet alleen binnen de rijksoverheid willen we samenwerking stimuleren, juist ook met de vele organisaties en instellingen op het gebied van biodiversiteit, educatie, onderwijs en publiekgericht werk die Nederland rijk is.

Ir. H. de Wilde
Waarnemend directeur Expertisecentrum LNV

Inhoudsopgave

1	Achtergrond: drie trajecten biodiversiteit	7
1.1	Beleidsontwikkelingen rond biodiversiteit	7
1.2	Communicatie rond biodiversiteit	7
2	Opzet en doel van de workshop	9
2.1	Doelstellingen en werkwijze	9
3	Inleidende discussie	11
4	De trajecten: BBI, BN en transitie apart	13
4.1	Groep BBI	13
4.2	Groep biodiversiteit nationaal	15
4.3	Groep Transitie	17
5	Trajecten geïntegreerd	19
5.1	Inleiding Joost Dekker (samenvatting)	19
5.2	Groep 1	20
5.3	Groep 2	22
5.4	Groep 3	24
6	Afspraken	27
6.1	Groslijst	27
6.2	Reflectie	28
6.3	Afronding	28

Bijlage 1	De biodiversiteitstrajecten	29
Bijlage 2	Overzicht van communicatie-vormen en doelgroepen	33
Bijlage 3	Deelnemers aan de workshop	35
Bijlage 4	Evaluatiekaarten	37
Bijlage 5	Inleiding van Joost Dekker	39

1 Achtergrond: drie trajecten biodiversiteit

1.1 Beleidsontwikkelingen rond biodiversiteit

Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (gesloten tijdens de UNCED-conferentie, 1992) heeft bewerkstelligd dat biodiversiteit, althans in internationale kringen, een issue van formaat is geworden. Zeker nu biodiversiteit steeds vaker als (de ecologische) sleutelfactor voor duurzame ontwikkeling wordt benoemd, ook wel genoemd de 'p' van 'planet'. Maar dit heeft er nog niet toe geleid dat de essentie van het verdrag is 'geland' in de samenlevingen van de verschillende continenten. Daarvoor is het te gecompliceerd, misschien te onduidelijk naast concepten als 'natuur' of zelfs 'ecologie' en heeft het misschien teveel maatschappelijke gevolgen die sociaal en/of economisch op de korte termijn als nadelig worden ervaren. De essentie van het verdrag komt tot uiting in de hoofddoelstellingen, als volgt verwoord:

- behoud van biodiversiteit,
- duurzaam gebruik van biodiversiteit,
- billijke verdeling van de opbrengsten van genetische bronnen.

Diverse rijksnota's (bijvoorbeeld Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud, Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur, de derde nota Waterhuishouding en het NMP 4) hebben in de loop van de jaren biodiversiteit in deze zin steeds centraal gesteld. Met als gevolg dat zich nu langzamerhand een drietal trajecten aftekent die verschillende intenties, termijnen en ambitieniveaus kennen: het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal (BBI), het traject biodiversiteit nationaal en de transitie Biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen (zie bijlage 1 voor een nadere omschrijving).

1.2 Communicatie rond biodiversiteit

Biodiversiteit wordt op veel plaatsen vorm gegeven. Alle grote rijksnota's erkennen de beleidsmatige en maatschappelijke waarden van biodiversiteit. Een overkoepelende visie is vooral in het NMP 4 min of meer herkenbaar maar het ontbreekt echter (op het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal – BBI, na) aan een eenduidig werkprogramma tussen de diverse ministeries. Ook is het aantal personen dat werkt aan de implementatie van het verdrag, gering op de totaliteit van potentiële beleidsterreinen. Daarnaast is het begrip biodiversiteit (in de zin van het verdrag) bovendien veelomvattend en dus moeilijk communiceerbaar.

Kansen zijn er echter volop. De eerste voorwaarde voor communicatieactiviteiten is dat duidelijk wordt wat precies de betekenis van biodiversiteit voor de diverse beleidsterreinen kan zijn en wat – als gevolg van die specifieke insteek – de mogelijkheden voor communicatie zijn.

Gezien de onderscheiden departementale verantwoordelijkheden is het duidelijk dat ieder ministerie 'eigen' activiteiten zal blijven uitvoeren. Dat geldt beleidsmatig maar ook communicatief. Het is daarom van belang dat er samenhang in het gemeenschappelijke van die 'eigen' activiteiten wordt aangebracht. Maar om welke

vormen van communicatie gaat het eigenlijk? Wat kunnen we daarmee bereiken? Met wie willen we in zee? Wat zijn de doelgroepen? Wie gaan dat organiseren en hoe?

Mogelijke vormen van communicatie zijn: public relations, kennisoverdracht, interactieve beleidsvorming/uitvoering, leerprocessen of communicatie over samenwerking bij beleidsuitvoering. De doelgroepen zijn zeer divers, maar kunnen worden gegroepeerd in vier brede categorieën, te weten:

1. Eigen ministerie en rijksoverheid algemeen.
2. Andere overheden (EU, andere landen, provincies, gemeenten).
3. Maatschappelijke organisaties (NGO's, onderzoeksinstituten, publieksinstellingen en bedrijfsleven).
4. Algemeen publiek.

Zie bijlage 2 voor een nadere uitwerking van deze communicatievormen en doelgroepen.

Het activeren van bovenstaande vormen van communicatie heeft alleen zin wanneer een stuk duidelijker wordt wat de (beleids)ambities op het terrein van biodiversiteit zijn. Communicatie is nooit beter dan het beleid zelf. Tegelijkertijd kan communicatie nooit beleid vervangen of hiaten tussen beleidsdossiers opvullen. Om op deze materie vat te krijgen zijn betrokkenen vanuit diverse ministeries (DGIS, VROM, LNV) vanaf begin 2003 enkele malen bijeen gekomen ten behoeve van afstemming en uitwisseling. Geleidelijk aan ontstond het idee om de gedachten te bundelen in een workshop en hierop te reflecteren, samen met vertegenwoordigers van betrokken maatschappelijke groeperingen. Op 29 oktober 2003 is deze workshop gerealiseerd. De weergave hiervan vindt u in bijgaand verslag.

2 Opzet en doel van de workshop

2.1 Doelstellingen en werkwijze

De workshop 'Communicatie biodiversiteit overheidsbreed' werd georganiseerd door het Expertisecentrum LNV (EC-LNV) op 29 oktober 2003, onder auspiciën van de informele werkgroep Communicatie Biodiversiteit (DGIS, VROM, LNV), met financiële input van DGIS.

Algemeen doel was om de communicatievraagstukken rond het biodiversiteitsbeleid helder in kaart te brengen. Specifieke doelstellingen waren:

1. De deelnemers herkennen dat systematische communicatie bijdraagt aan het bereiken van de eigen beleidsdoelen op het gebied van biodiversiteit en
2. De deelnemers zien de samenhang tussen de 3 biodiversiteitsonderdelen en trekken daaruit conclusies over samenwerking op het gebied van communicatie.

Programma

9.00 uur	Aankomst en koffie
9.30 uur	Opening door de dagvoorzitter, Bart Romijn (AIDEnvironment)
9.45 uur	Inleidende discussie over het belang en complexiteit van communicatie in relatie tot biodiversiteit
10.15 uur	3 'homogene' groepen werken aan een concrete opdracht die herkenbaar is voor de eigen situatie: <ul style="list-style-type: none">- transitie biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen,- BBI,- biodiversiteit nationaal.
11.30 uur	Terugkoppeling, plenaire discussie en tussenconclusies
12.15 uur	Lunch
13.30 uur	Korte inleiding door Joost Dekker (VROM); daarna werken 3 'heterogene' groepen aan een gemeenschappelijk activiteitenkader voor communicatie vanuit het rijk op het gebied van biodiversiteit
14.45 uur	Presentatie van conclusies uit de groepen
15.45 uur	Algemene conclusies; reflectie; vervolgspraken; sluiting
16.15 uur	Borrel

3 Inleidende discussie

In een inleidende ronde werden de meningen en verwachtingen van de deelnemers (zie bijlage 3) kort geïnventariseerd. Hierop volgde een discussie over het doel en de mogelijke rollen van communicatie over biodiversiteit. De volgende rollen werden genoemd: wederzijds begrip krijgen voor elkaar, tot afstemming komen met elkaar, luisteren (en hiervoor kanalen scheppen), van elkaar leren, betekenis geven, taal als drager van betekenis gebruiken, je kwetsbaar durven opstellen.

Het argument kwam naar voren dat er nog steeds geen duidelijk verband bestaat tussen de internationaal in verdragen vastgelegde visie op biodiversiteit (die ook in o.a. het NMP verwoord is) en de visie op biodiversiteit in de Nederlandse samenleving. Gesteld werd dat dit niet alleen valt op te lossen door regelgeving, maar dat hiervoor een maatschappelijk leerproces nodig is. Maatschappelijke overeenstemming over het begrip en de betekenis van biodiversiteit is noodzakelijk om verder te komen.

De doelgroep waarop de communicatie wordt gericht, is in dit kader zeer belangrijk: is dat de Nederlandse burger (voor wie de visie niet duidelijk is) of zijn het de geïnteresseerde organisaties, onderzoekers etc. (die al bekend zijn met de visie)? De strategie van communiceren hangt hier sterk van af. Met de burger moet over visie gesproken worden, met de organisaties kan het meer concreet over projecten gaan en kan de visiediscussie op een later moment terugkomen.

Verder werd opgemerkt dat er ook een faseverschil bestaat tussen de drie trajecten, wat ook weer invloed heeft op de strategie. Zo geeft het BBI-traject (Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal) al concreet vorm aan uitvoeringsprojecten in het buitenland. Het traject Biodiversiteit Nationaal (BN) is nog niet zo concreet uitgewerkt. Hiervoor dient eerst de visie geconsolideerd te worden, en dient er onderlinge afstemming over visies plaats te vinden. Daarna kan worden gedacht aan actie (uitvoering van projecten).

Tenslotte werd het beleidstheoretische principe naar voren gebracht dat een strategische visie niet altijd hoeft te worden uitgediept alvorens tot actie over te gaan. Een actie kan heel goed centraal staan vanuit verschillende waardenoriëntaties en bewegingen. Op bepaalde momenten is natuurlijk wel reflectie nodig. Verwezen werd naar de duurzaamheidsdiscussie als parallel voorbeeld.

4 De trajecten: BBI, BN en transitie apart

Als tweede programmaonderdeel werd het communicatietraject voor biodiversiteit in drie 'homogene' groepen (ingedeeld volgens de betrokkenheid van de deelnemers bij resp. het BBI, BN en transitie) besproken aan de hand van de volgende vragen:

1. Ga na wat de hoofdpunten voor communicatie vanuit je eigen invalshoek zijn (wat is kenmerkend/eenduidig, wat is conflicterend).
2. Vraag je af welke knelpunten en vraagstukken hiermee zijn verbonden.
3. Probeer een visie te ontwikkelen op vergroting van effectiviteit en efficiency van de verschillende communicatie-uitingen binnen je eigen onderdeel.

Aan het eind van de ochtend werd plenair teruggerapporteerd aan de hand van flip-overvellen. Hierna plaatsten de workshopdeelnemers opmerkingen op 'geeltjes' bij deze flip-overs. Deze zijn steeds samengevat onder de kopjes 'Kanttekeningen'.

4.1 Groep BBI

Voorzitter Kees van Dijk (EC-LNV), rapporteur Ursula Blom (Arcadis)

Hoofdpunten communicatie

- Gezamenlijk interdepartementaal programma
- Het BBI is in feite na een uitgebreid communicatietraject tot stand gekomen. Communicatie tussen de ministeries en met de Tweede Kamer voor accordering. De drie belangrijkste doelgroepen zijn:
1. Intern rijk: mensen betrokken bij het BBI.
 2. Intern rijk: mensen buiten de 'BBI-kring'.
 3. Extern: maatschappelijke organisaties.

Ad 1:

- samenwerken

Ad 2 en 3:

- (elkaar) informeren
- enthousiasmeren
- erbij betrekken, meedenken en mee-uitvoeren
- serieus nemen

Conclusie: het werken aan het BBI is tweezijdige communicatie, het gaat om samenwerken.

Belangrijk bij communicatie: imago:

- Enthousiasme uitstralen om zo anderen actief mee te laten doen.
- Aanwezig zijn bij bijeenkomsten en dergelijke.

Het communicatietraject heeft niet als doel te communiceren, maar het BBI te implementeren en uit te voeren.

Knelpunten en vraagstukken

- Gedragenheid: Welk van de ministeries trekt? Wie is precies eigenaar van het vraagstuk van de biodiversiteit?
- Voor de ontvanger van de boodschap is het lastig dat de zenders vanuit de verschillende ministeries niet altijd dezelfde boodschap uitzenden.
- Om tot het BBI te komen is er in feite al een communicatietraject gevolgd. Dit was echter een beperkte groep.
- Omdat de aanspreekpunten van functie veranderen is het lastig om beloften, gedaan bij BBI-bijeenkomsten, na te komen. Er is een constante wisselwerking nodig tussen trekkers, secretariaat en deelnemers BBI-groepen.
- De communicatie loopt wel; wat nodig is, is dat de acties lopen!

Visie

Allereerst is geïnventariseerd met wie vooral wordt gecommuniceerd, waar precies de speerpunten liggen. Dat is omdat het om internationale vraagstukken gaat die complex zijn. De doelgroepen zijn in te delen in 15 potentiële categorieën:

	Nederlanders binnen Nederland	Nederlanders in het buitenland	Buitenlanders buiten Nederland die met Nederlands geld BBI-projecten uitvoeren
Binnen ministeries			
Tussen ministeries			
Andere overheden			
Maatschappelijke organisaties			
Publiek			

Zoals in de tabel is aangegeven, zijn er nu in de communicatie van/rond het BBI drie speerpunten:

- Binnen de ministeries (ook de vertegenwoordigingen in het buitenland).
- Tussen ministeries (intern rijk).
- Met maatschappelijke organisaties.

De strategie is een kritische massa te ontwikkelen om het BBI te laten functioneren en steun te verwerven.

Onderliggende principes van BBI-communicatie

- Participatieprincipe op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid.
- 'Learning by doing'.
- Afspraken uit BBI nakomen met eigen verantwoordelijkheid en rol onder de paraplu van het BBI.
- Transparantie en afrekenbaarheid.
- Goede voorbeelden, successen uitdragen als communicatiemiddel:
 - Naar publiek.
 - Intern overheid.
- Draggers:
 - Concept is goed.
 - Organisatie moet goed ondersteunen, m.a.w. goede mensen, enthousiasme, voldoende uitvoerders, capaciteit.
- Integraal:
 - Naar publiek.
 - Intern overheid.

Bij bovenstaande principes moeten drie niveaus onderscheiden worden: conceptueel, organisatie en acties. Ze zijn te beschouwen als gedragscodes om stroomlijning te bewerkstelligen.

Kanttekeningen

De ontwikkeling van het BBI is een proces van-klein-naar-groot geweest. Inherent aan zo'n proces is dat men nu – en dat is verre van gemakkelijk - in de breedte en in de diepte moet werken om de internationale verantwoordelijkheden van Nederland op het gebied van biodiversiteit maatschappelijk te verankeren. Aangezien het hier om een problematiek gaat die voor velen 'ver van mijn bed' is, dringt zich snel de noodzaak van beleidsmatige en communicatieve afstemming met de andere trajecten (biodiversiteit nationaal en transitie biodiversiteit) op. En daarnaast kan het van voordeel zijn aan te sluiten bij het debat over zaken van ontwikkelingssamenwerking dat maatschappelijk en politiek bijna permanent wordt gevoerd.

Alleen op deze manier is het mogelijk om het BBI uit de 'elitaire' sfeer (een circuit dat alleen bestaat uit een paar ambtenaren en enkele maatschappelijke organisaties) te halen. Het is gebleken dat er in Nederland veel instellingen en organisaties zijn die daarbij behulpzaam kunnen zijn. Zonder dat deze een soort verlengstuk van de overheid worden, zijn zij bereid het rijk te helpen bij het uitvoeren van het BBI. Maar daar hoort wel bij dat wederzijds duidelijk is hoe de posities zijn, de belangen liggen en op welke wijze men kan bijdragen. En wil het rijk van de maatschappelijke instellingen en organisaties iets, dan moet ook vanaf het begin duidelijk zijn waarover het gaat en wat men (het rijk) ervoor over heeft: 'Boter bij de vis'.

Een aanpak als deze is gebaat bij een consistente organisatie vanuit het rijk. Dat levert niet alleen een collectief geheugen dat in stand blijft, maar bevordert ook het ontstaan van een 'betrouwbare overheid'. Die is hard nodig omdat ook het communicatieproces allerlei haken en ogen kan vertonen. Veelal zijn die het gevolg van onduidelijkheid, niet afgestemde communicatiekanalen en -inhouden, onvoldoende greep op het omgaan met complexe vraagstukken (zoals maatschappelijk verantwoord ondernemen) en het niet eenduidig uitdragen van beleidsvisies. Daardoor ontstaan allerlei storingen in het communicatienetwerk waarvan zowel overheid, publiek, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties deel uitmaken.

4.2 Groep biodiversiteit nationaal

Voorzitter Arthur Eijs (VROM), rapporteur Cathrien de Pater (EC-LNV)

Hoofdpunten communicatie

De vraag werd besproken of het wenselijk is om de twee benaderingen - visie uitwerken versus concrete actie – als gescheiden te beschouwen, of dat ze gemengd kunnen worden; en indien het laatste, in hoeverre. Als voorbeeld werden de ervaringen van de projectgroep Agrobiodiversiteit (VROM, LNV, LTO, CLM, DLV) naar voren gebracht; deze draait nu ca. 1½ jaar. In de projectgroep was gebleken dat voor concrete actie altijd afstemming nodig is over de achterliggende visie. In plaats van 'motivatie' werd gewerkt met het meer biedende begrip 'perspectief'.

Knelpunten en vraagstukken

In de projectgroep Agrobiodiversiteit was pas in een laat stadium gebleken dat er uiteenlopende visies over concepten bestonden. Dit ondanks dat men daar zeer op verdacht was en vier maanden lang had gewerkt aan begripsdefiniëring. Conclusie: neem de tijd voor reflectie en regie om te komen tot goede begripsdefiniëring en het onderkennen van valkuilen.

- Reflectie kan plaatsvinden op samenhang, voortgang, hiaten en nieuwe inzichten. Een belangrijke vraag voor reflectie is bijvoorbeeld: welk niveau van afstemmen is nodig om vooruit te komen? Moet je het tot in de finesses eens worden of hoef je alleen maar te weten waar je het nog niet over eens bent?
- De regie dient zowel intern plaats te vinden als extern (bijvoorbeeld via het IOB). Jaarverslagen en bijeenkomsten zijn goede instrumenten voor reflectie.

Visie

Onderkend werd dat de 'stammenstrijd' tussen de verschillende betrokken groepen met betrekking tot hun visie op biodiversiteit nog niet was opgelost. De ene groep ziet biodiversiteit als onderdeel van natuur en natuurbeleid, de andere ziet biodiversiteit als overkoepelend concept. Een heldere analyse van onderliggende vraagstukken en segmentatie van doelgroepen zou kunnen helpen.

Als voorbeeld werd het Strategisch Plan van Aanpak Biodiversiteit (SPA, 1995) genoemd. Dit was tot stand gekomen door een snelle bepaling van niveau en segmentering naar doelgroepen. Het hield veel actie in evenals een traject terug naar zingeving. Er was echter weinig onderlinge verbondenheid tussen de elementen. Het is dus belangrijk om de cohesie in de gaten te houden.

Conclusies

Voor de ontwikkeling van biodiversiteit nationaal is een goede regie vereist die terugkoppeling van acties op hogere niveaus kan bewerkstelligen en die samenhang kan bevorderen. Deze zou strakker moeten worden opgezet dan tot nu toe, maar ook ruimte laten voor experiment, het nemen van risico's, en een kwetsbare opstelling als dat nodig is voor vooruitgang. Een goede infrastructuur (bestuurlijke inbedding) voor communicatie is essentieel.

Kanttekeningen

Steeds weer komt de vraag naar voren wat de betekenis is van biodiversiteit op nationale schaal, wat de visie is die daarachter steekt en in hoeverre het concept biodiversiteit communiceerbaar zou zijn. Misschien valt er hier iets te leren van het internationale concept van biodiversiteit dat in de plaats is gekomen voor het internationale natuurbeleid. Nationaal nemen beide benaderingen een eigen, soms conflicterende, positie in. Deze spanning werkt door in de effectiviteit van de communicatie, zowel bij het natuur- als het biodiversiteitsbeleid. Het is dan ook zaak deze spanning te elimineren door het maken van een keuze of het biodiversiteitsbeleid de koepel wordt voor het gehele natuurbeleid of omgekeerd. Het verdrag spreekt zich daarbij impliciet uit voor de tweede benadering: natuurbehoud en -beheer zijn slechts één doelstelling van het verdrag zelf. Het visiedocument van het EC-LNV 'Biodiversiteit als sleutelfactor voor duurzame ontwikkeling' (2003) ademt dezelfde geest en kan daarbij een goede aanzet voor een stellingname zijn, samen met een (nog te maken) overzicht van de nationale gevolgen van de in het verdrag gemaakte afspraken.

Indien hierdoor een duidelijke visie op biodiversiteit in de nationale context wordt geformuleerd, dan leidt dat – in tegenstelling tot wat meestal wordt beweerd – waarschijnlijk tot een betere communiceerbaarheid van het concept. En mocht dat onverhoopt toch niet het geval zijn, dan moet daaraan maar concreet worden gewerkt. Anders blijft het concept in te kleine (ambtelijke en bestuurlijke) kring circuleren zonder dat het in de samenleving wordt verankerd. Dat leidt, naar analogie van het BBI, tot de noodzaak van een nationaal, meerjarig uitvoeringsprogramma biodiversiteit.

Net als bij het BBI doen zich hier enkele vraagstukken voor die te maken hebben met:

- de consistentie van de organisatie die de communicatie uitvoert vanwege het 'collectieve geheugen',
- de rol van externe instellingen en organisaties,
- communicatie bij conflicten (biodiversiteit vs. economische en/of sociale overwegingen),
- afstemming tussen de diverse communicatietrajecten.

Tenslotte moeten de rollen van betrokkenen goed worden geregeld zodat posities duidelijker worden. De rijksoverheid moet voor zichzelf in ieder geval vaststellen of zij op dit beleidsterrein een meer faciliterende of een meer sturende rol wil spelen.

4.3 Groep Transitie

Voorzitter John Veerkamp (BuZa/DGIS), rapporteur Chris Maas Geesteranus (EC-LNV)

Hoofdpunten communicatie

De insteek van deze groep was: welke verantwoordelijkheden hebben wij hier in Nederland als het verlies aan biodiversiteit vooral in de tropen plaatsvindt en wat zijn onze mogelijkheden om de maatschappelijke verantwoordelijkheid daarin te vergroten? Tot nu toe erkent men in de 'transitie-arena's' die Buitenlandse Zaken heeft opgezet, dat er vooral een gemeenschappelijke probleemperceptie is. Aangezien een transitie kan worden gedefinieerd als een 'ingrijpende gedragsverandering van een samenleving', is er wel een communicatiemodel denkbaar.

Hisschemöller¹) heeft zoiets ontworpen en ziet er als volgt uit:

		consensus over waarden	
consensus over feiten		++	-
+	wetgeving		+ -
-	onderhandelen	- +	- -
			maatschappelijk debat

Indien het vooral gaat om feiten in een traject van maatschappelijke verandering, dan vraagt dat een kennisstrategie; gaat het vooral om (verschillen in) waarden, dan moet een ethische discussie worden gevoerd. Ieder kwadrant heeft daardoor een eigen strategie.

De vraag is in welk kwadrant we ons met betrekking tot biodiversiteit bevinden. En dus tot welke strategie we op communicatiegebied kunnen komen. Naar de mening van de meesten in de groep gaat het vooral om de verschillen in waardering van biodiversiteit (dus geen consensus) en minder over de interpretatie van feiten. Dus zitten we vooral in het kwadrant waarin maatschappelijk debat centraal staat (met een uitloper naar het kwadrant waar bemiddeling centraal staat). Biodiversiteit is echter geen onderwerp waar veel mensen urgentie bij voelen, zeker niet als het om de langere termijn van het veiligstellen van genen, soorten en ecosystemen gaat. Een maatschappelijk debat kan dan averechts werken doordat het als te vrijblijvend wordt ervaren.

Een oplossing is dat het uitvoeren van concrete activiteiten (die snel en duidelijk resultaat opleveren) de motivatie kan opleveren om langdurige 'zoek- en leerprocessen' mogelijk te maken. De vraag is nu welke communicatievormen ons kunnen helpen om het debat te blijven voeren terwijl er ondertussen (kleinere of grotere) veranderingen worden gerealiseerd. Eén van de mogelijkheden is de educatie van jongeren. Daarbij gaat het erom hen snel een oordeel te laten krijgen over biodiversiteit maar dan wel – als voorwaarde – in relatie tot hun eigen belangstelling. De vraag is dan onder welke omstandigheden je iets kunt inbrengen in circuits als het onderwijs en daarbuiten, zonder dat het zijn eigen doelen geweld aandoet. Door bijvoorbeeld iets nieuws (en niet iets wat voor de overheid al waarde heeft en dus tot beleid is verheven) aan te bieden? De groep beveelt verder aan vooral ook aan jonge kinderen te denken in dit verband.

¹ Hisschemöller, M., 1993. De democratie van problemen: de relatie tussen de inhoud van beleidsproblemen en methoden van politieke besluitvorming. VU-uitgeverij, Amsterdam

Knelpunten en vraagstukken

De nieuwe beleidscultuur van de overheid kan problematisch zijn aangezien zowel de communicatiecultuur en de positie van communicatie is veranderd. Het is van groot belang om als biodiversiteitsgroep met andere groepen in de samenleving te communiceren. Er wordt nu teveel ingezet op kennisverspreiding, terwijl kennisdeling (ideeën, oriëntaties, belangen) te weinig aandacht krijgt.

Een verder knelpunt is hoe je voor de lange duur van het (transitie)traject continuïteit kan garanderen. Ook hier wordt een 'collectief geheugen' binnen en/of buiten overheid vitaal geacht.

Kanttekeningen

In een situatie waarin we met transitie te maken hebben, lijkt – meer dan ooit – te gelden: communicatie kan niet beter zijn dan het beleid zelf. Er zijn nog zoveel onzekerheden verbonden aan de voortgang en realisering van de transitie dat een efficiënt communicatiepatroon nog maar nauwelijks van de grond is gekomen.

Aanwijzingen daarvoor zijn de volgende omstandigheden:

- de arena's hebben qua samenstelling en uitkomst een wat 'toevallig' karakter,
- er zijn nog geen fasen in de communicatie onderscheiden (diagnose, beleidsontwikkeling, implementatie),
- daarmee zijn ook de doelen van communicatie nog te diffuus (waarden, kennis, bewustwording, gedrag),
- de partners hebben hun eigen plaats in de transitie nog niet gevonden,
- 'transitie' is vooralsnog een gecompliceerd, weinig toegankelijk begrip,
- de afstemming met de andere trajecten is nog niet gerealiseerd.

Om het proces verder te helpen heeft de groep diverse suggesties gedaan.

Zo is het van groot belang om partners in te schakelen bij het proces van verankering van biodiversiteit in de samenleving. Dat zij daarbij een eigen verantwoordelijkheid heeft – die anders kan zijn dan de overheid – lijkt geen twijfel. Dit is een manier om gebruik te maken van de bestaande communicatiekanalen van BBI en het nationale traject zodat transitiedoelen beter kunnen worden bereikt.

Communicatieprocessen kunnen aan scherpte winnen indien hun doelen een hoog SMART-gehalte hebben (specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realiseerbaar, tijdgebonden).

Het gehele transitieproces heeft er baat bij indien dilemma's en uitdagingen worden geformuleerd, in relatie tot bijvoorbeeld te segmenteren doelgroepen.

Een laatste suggestie was dat de rol van de overheid in een transitie beslist duidelijker moet worden. Een transitie is het product van overheid met samenleving. De eerste kan daarbij optreden als coördinator en/of initiator. Zij draagt (lange-termijn) perspectieven aan en maakt individuen en groepen bewust van het onderwerp. In dit licht werd het ook van belang gevonden dat educatie- en onderwijsprocessen de grondslag moeten vormen voor de huidige, vaak op kortere termijn spelende, onderwerpen. Ook daar heeft de overheid een verantwoordelijkheid om die processen mogelijk te maken. Immers, juist educatie en onderwijs vormen de brug naar het denken op de lange termijn.

5 Trajecten geïntegreerd

Na de lunchpauze gaf Joost Dekker (VROM) een inleiding op de middagactiviteiten. Hierna ging men opnieuw in groepen uiteen om eventuele overlappingsen en de mogelijkheden voor afstemming tussen de drie trajecten te verkennen. De groepen hadden daarom een gevarieerde samenstelling, met betrokkenen vanuit de drie trajecten bij elkaar. De vragen waren nu:

1. Beschrijf in hoeverre communicatieactiviteiten vanuit de 3 invalshoeken elkaar overlappen.
2. Geef aan op welke punten dus afstemming nodig is en hoe dat gedaan zou kunnen worden.
3. Omschrijf welke knelpunten zich daarbij (mogelijk) voordoen.
4. Als de groep een meerjarig actieprogramma voor biodiversiteit en communicatie zinvol vindt: geef een aantal mogelijke hoofdlijnen daarvan. Zo niet, geef dan aan wat er wel zou moeten gebeuren.
5. Geef suggesties hoe we kunnen voorkomen dat de bestaande communicatie- en kennisgroepjes in biodiversiteitsland naast elkaar (blijven) werken.
6. Formuleer een paar aanbevelingen over het voorgaande.

5.1 Inleiding Joost Dekker (samenvatting)

Gedurende het laatste half jaar is gebleken dat een gemeenschappelijke communicatieaanpak rond biodiversiteit nog niet zo'n gemakkelijk te bereiken doel is. Er zijn diverse lopende beleidstrajecten met eigen communicatieactiviteiten. Biodiversiteit is ook een complex begrip dat buiten de professioneel betrokkenen weinig duidelijk maakt. Tenslotte vragen de problematiek met zijn vele probleem eigenaars en de lange-termijnambities van de overheid om een open overheid die het 'zelfoplossend' vermogen van de samenleving stimuleert.

De overheid denkt niet van nature systematisch over communicatie na: wat is het inhoud van het beleid dat communicatie vergt, welke knelpunten doen zich daarin voor en hoe gaat zij die aanpakken. Wat er nu gebeurt is dat zij verschillende boodschappen uitdraagt. Ook overlappen doelgroepen elkaar en is de kans groot dat doelgroepen vanuit verschillende invalshoeken met verschillende of tegenstrijdige vragen en boodschappen worden benaderd.

Om hier uit te komen, zijn er 2 randvoorwaarden:

- *voorkom benadering van dezelfde doelgroepen met overlappende of tegenstrijdige informatie,*
- *het is essentieel dat de inhoud van het begrip biodiversiteit aansluit op de belevingswereld van de verschillende doelgroepen.*

Er zijn nu diverse stappen nodig om tot afstemming in de communicatie rond biodiversiteit te komen, zoals:

1. Een gemeenschappelijke analyse van alle betrokkenen en de mate waarin en wijze waarop zij nu betrokken zijn.
2. Het herkennen van overlappende doelgroepen vanuit de verschillende beleidstrajecten en de gaten (missende doelgroepen).
3. Het maken van afspraken over hoe overlap en benadering van dezelfde doelgroepen vanuit verschillende trajecten te voorkomen. Waar nodig moet

eerst het beleid op elkaar worden afgestemd. Communicatie is beleidsondersteunend, met communicatie kun je gebrek aan afstemming in beleid niet oplossen.

4. Maatschappelijke initiatieven die van belang zijn voor de verwezenlijking van onze ambities, kunnen worden geïdentificeerd.
5. Bepalen hoe een open beleidsproces in kan worden gezet, waarbij de verschillende doelgroepen betrokken worden bij de beleidsontwikkeling en bepalen van de uiteindelijke vertaling naar biodiversiteit.
6. Het bepalen van de boodschap, enerzijds gebaseerd op de beleidsdoelstellingen, anderzijds op de behoefte en interpretatie van de doelgroepen.

De gehele inleiding is te vinden in bijlage 5.

5.2 Groep 1

Voorzitter Lorens Habing (LNV/DL), rapporteur Ursula Blom (Arcadis).

Communicatie voor de drie trajecten is in principe tweezijdig. Samenvatting van wat gezegd is over mogelijkheden voor afstemming en samenwerking, in een tabel:

	Transitie	BN	BBI
Intern ministerie		Begin versterken	Meekoppelen met de directies I&H, Visserij en Landbouw
Intern rijk	EZ+OC&W+V&W erbij betrekken (vergt extra inspanning)		
Andere overheden	EU-lobby nodig	Meer met provincie en waterschappen samen doen EU-lobby nodig	
Maatschappelijke organisaties (incl. bedrijfsleven)	Veel overlap (er gebeurt veel) Afstemming nodig van doel, doelgroep en communicatiemiddelen		
Publiek	Biodiversiteit is geen publieksterm		

Noot: DLG en DLO-onderzoeksinstituten zijn formeel maatschappelijke partners, maar worden in de praktijk vaak nog ervaren als 'andere overheid'. Het agrarische bedrijfsleven rekent deze groep wel onder de maatschappelijke partners omdat zij vanuit hun professie met biodiversiteit bezig zijn.

Intern ministerie

LNV/DN communiceert met een aantal directies over het BBI en over BN, maar dit is meer los-vast en weinig gestructureerd. De conclusie is dan ook dat de aanwezigen niet weten of er veel overlap is. De drie LNV-directies waarmee meer en beter afgestemd en gecommuniceerd zou moeten worden, zijn I&H, Visserij en Landbouw. Voor VROM geldt dat de afstemming binnen het ministerie gemakkelijker is vanwege het beperkte aantal personen dat hiermee bezig is.

Adviezen

- *BN en BBI samen naar de directies I&H, Visserij en Landbouw (meekoppelen).*
- *Communiceer BBI als eerste stap (korte termijn) in het transitietraject.*
- *Betrek de landbouwattachés bij het BBI-traject.*
- *Iemand moet de leiding nemen voor de afstemming tussen de drie trajecten.*

Intern rijk

- Het ministerie van VROM is betrokken bij het BBI, bij de transitie en bij BN, maar zou meer kunnen betekenen.

- Het ministerie van BuZa/OS trekt de transitie en is betrokken bij het BBI.
- Het ministerie van Defensie is betrokken bij BN als beheerder van terreinen.
- De ministeries van EZ, OC&W en van V&W zouden bij alle drie trajecten betrokken moeten zijn, nu is het in de praktijk nihil of zeer beperkt.
- BuZa: de ambassades zouden meer betrokken moeten zijn bij het BBI.

Conclusie van deze groep: omdat er overal overlap is op alle trajecten, is afstemming nodig van de zes ministeries.

Adviezen

- *Het IOB zou beter moeten functioneren.*
- *Er zou een meerjarig BBN (Beleidsprogramma Biodiversiteit Nationaal) opgesteld moeten worden waaronder een duidelijk communicatietraject.*

Andere overheden

Provincies en waterschappen

Voor BN mist vooral de afstemming met de provincies en de waterschappen. Er is wel praktisch contact met de provincies, maar geen echte afstemming.

Voor BBI mist de afstemming met de grensprovincies, bijvoorbeeld voor het thema ecologische netwerken.

Europese Unie

Hier is er afstemming, de overlap valt mee in de visie van de aanwezigen.

Meekoppelen met EDF en via verdragsonderhandelingen.

Advies

- *Beleg een aparte bijeenkomst voor provincies en waterschappen over de drie trajecten, bijvoorbeeld samen met het IPO.*

Maatschappelijke organisaties

Hier is de meeste kans op overlap omdat alle trajecten veel communicatieactiviteiten op stapel hebben staan of al hebben uitgevoerd met de maatschappelijke organisaties. Enkele voorbeelden van acties:

- Agrarisch bedrijfsleven en natuurbeheerders: kalender en werkboek over agrobiodiversiteit.
- BBI-vervolgbijeenkomsten.
- BBI-Bulletin.

N.B. de agrarische organisaties worden bij het maatschappelijke veld gerekend en niet bij het publiek. Zij zijn immers onderdeel van het bedrijfsleven en professioneel met biodiversiteit bezig.

Adviezen

- *Voorkom dat je met een tegenstrijdige boodschap dezelfde doelgroep benadert. Stem dus af wie benaderd wordt en waarover communicatie moet gaan. Vergelijk de lijsten met organisaties en acties (vul de matrix goed in).*
- *Benader niet te vaak steeds dezelfde organisaties, of dezelfde personen.*
- *Maak enkele sheets over de drie trajecten waarin de overeenkomsten en verschillen tussen de trajecten worden uitgelegd. Deze sheets kunnen in bijeenkomsten van alle drie de trajecten worden gebruikt.*

Publiek

Op nationaal niveau is een bewustwordingscampagne denkbaar, daarbij vooral aanhaken bij milieuvraagstukken. Biodiverse producten geven ook een aanknopingspunt voor het publiek.

De grote vraag is: wat wil je ermee? De groep kon geen goede reden bedenken om het publiek nu als doelgroep te benaderen.

Adviezen

- Gebruik biodiversiteit alleen als beleidsterm.
- Benader het publiek alleen als je weet met welk doel. 'Vertaal' de term dan in begrijpelijke omschrijvingen. Doe voorlopig dus niets.

5.3 Groep 2

Voorzitter Jan Willem Sneep (LNV/DN), rapporteur Cathrien de Pater (EC-LNV)

Overlappenden

Na een aanvankelijke brainstorm over mogelijke overlappen tussen de drie trajecten, kwam de groep uit op communicatieproducten als parameter voor inventarisatie. Het volgende schema geeft dit weer:

	Transitie	BN	BBI
Intern ministerie	Is nog vooral intern gericht; men weet van elkaar niet wat men doet	Visie biodiversiteit VROM-beleid is voorwaardenscheppend voor BD (Beoordelingskader Duurzaamheid)	Communicatie is in BBI-document beperkt weergegeven Water
Intern rijk	EZ! Biomassa 30% ruimtebeslag Keurmerken Complementaire communicatie Andere transities Arena, netwerken	EZ! Visie	EZ! BBI Communicatie is in BBI-document beperkt weergegeven
Andere overheden	Arena, netwerken	Publieksboek COP 6 'Biodiversiteit en Nederland'	
Maatschappelijke organisaties (incl. bedrijfsleven)	Arena, netwerken Maatschappelijk veranderingsproces	Inzetten op reclame Handboek & kalender agrobiodiversiteit Bijeenkomsten etc. Publieksboek Visie BD Onderzoeksaansturing	Bulletins, website
Publiek	Men wil op andere manieren communiceren tussen overheid en maatschappij	Reclame! Publieksboek	Persberichten

Afstemming en knelpunten

1. Van belang is dat de achterliggende boodschap naar de maatschappij dezelfde moet zijn.
2. Men moet van elkaar weten wat men doet. Belemmeringen zijn: tijdsbeperking, competentiestrijd, cultuurverschillen en huidige financiële mechanismen. Ook verkokering belemmert, doordat je soms hetzelfde doet vanuit een volkomen andere achtergrond en doordat je denkt dat je het over hetzelfde hebt maar dat blijkt niet zo te zijn.
3. Op alle lagen is afstemming noodzakelijk. Als mogelijkheden werden genoemd:
 - Een meerjarig actieprogramma voor communicatie vanuit het rijk met organisaties (gefaseerd);

- Een ‘communicatieknooppunt’, d.w.z. geen regiebureau maar wel een punt waar lijnen samenkomen;
- De mogelijkheid dat de transitie gaat faciliteren voor de andere trajecten;
- Meer rollen geven aan de vele overleggroepen die er al zijn;
- Analyse van de boodschappen die andere organisaties (WWF, IUCN, Essent e.a.) ook al de wereld insturen.

Actieprogramma

De groep achtte in eerste instantie een actieprogramma zinvol omdat:

- hierdoor helder wordt wie wat doet, waarom en in welk kader;
- de impact in het veld duidelijk kan worden;
- de financieel-economische systemen zichtbaar worden;
- kritische succesfactoren worden benoemd;
- de accountability wordt vergroot;
- het op alle niveaus toepasbaar kan zijn;
- het voldoende differentieerbaar kan zijn naar onderwerp, doelgroep, communicatievorm etc.

Als voorwaarden zou in zo’n plan goed moeten worden vastgesteld wat het doel is, wat de rol is van de ministeries en hoe de communicatievormen worden gedifferentieerd in samenhang met de beleidsproblemen.

Er werden ook bedenkingen en zorgen geuit, als volgt:

- Het opstellen van zo’n plan is een eenmalig proces terwijl communicatie continu moet zijn;
- Het plan zou te weinig gedifferentieerd kunnen zijn;
- Het plan zou te ‘plastisch’ en te instrumenteel kunnen worden.
- De vraag is waar het plan in de organisaties verankerd moet worden;
- Er werd bezwaar geuit tegen de term ‘actie’. Dit dekte de lading niet; beter zou zijn: ‘communicatieprogramma’.

Adviezen

- *Het opstellen van een grootscheepse communicatiestrategie over biodiversiteit wordt afgeraden. Daarvoor verandert de omgeving te snel. Geadviseerd werd om in de eerste plaats goed kennis te nemen van bestaande systemen:*
 - *systemen ontwikkeld voor publieksorganisaties zoals het IkK = ‘Inform for Quality Management’ en ‘Balanced Score Cards’;*
 - *het VROM-Handboek Communicatie als voorbeeld van een schematisch overzicht van mogelijkheden voor beleidscommunicatie;*
- *Ten tweede werd gesuggereerd een coördinatiepunt of communicatieknooppunt in te stellen voor alle overheidsbrede communicatie over biodiversiteit. Dit zou:*
 - *niet top-down moeten werken;*
 - *op enige afstand van de centrale rijksoverheid in Den Haag moeten werken (zoals het EC-LNV);*
 - *wel door ‘centraal’ ondersteund moeten worden;*
 - *de dynamiek in het veld goed moeten volgen;*
 - *moeten kunnen analyseren, differentiëren en programmeren.*

Nadrukkelijk werd gesteld dat een dergelijk knooppunt geen regie op trajectniveau zou moeten voeren. Die volgen immers hun eigen dynamiek en worden vanuit de ministeries gestuurd.

5.4 Groep 3

Voorzitter Chris Maas Geesteranus (EC-LNV), rapporteur Jacqueline Jansen (EC-LNV)

Overlappingsen

Juist door het ontbreken van een gemeenschappelijk perspectief voor biodiversiteit (beleidsvisie), is er nu een risico van grote overlappingsen, gezien vanuit diegenen die we willen bereiken, wat dus tot verwarring leidt. Die overlappingsen hebben te maken met het feit dat er 3 trajecten zijn: op verschillende schaalniveaus, met verschillende onderwerpen, met verschillende mate van complexiteit en met verschillende tijdshorizonten. Vanuit de trajecten zelf gezien is er dus nog weinig overlapping.

Sterker, in sommige gevallen is afstemming nu nog niet gewenst.

Zo lijkt het de groep niet verstandig bijvoorbeeld BBI en transitie nu al aan elkaar te koppelen. Immers, het BBI loopt tot 2006 en de transitie is bij BuZa ondergebracht tot in ieder geval half 2005. Dat zou een ogenblik kunnen zijn beide trajecten in elkaar te schuiven waarbij de transitie het lange-termijndoel is en het BBI het middellange-termijnproces.

Voor communicatie is in dit stadium wel van belang dat er afstemming komt; Joost Dekker heeft daartoe een paar voorstellen gedaan (zie zijn inleiding hiervoor). Dat geldt des te meer in een geval als agrobiodiversiteit: in alle 3 trajecten komt dit onderwerp voor. Het is dus zaak die goed te koppelen.

Afstemming

Door de complexiteit van overlappingsen (zie boven) is niet zonder meer te zeggen hoe en waar afstemming nodig is. Wel is het zo dat die op bepaalde onderdelen (zie bijvoorbeeld het onderwerp agrobiodiversiteit) direct kan plaatsvinden met een nuttig rendement, in andere gevallen (bijvoorbeeld BBI-transitie) moet eerst een 'gemeenschappelijk moment' worden afgewacht.

Knelpunten

Vitaal in het proces van afstemming is het ontwikkelen van een gemeenschappelijk beleidsperspectief (inhoud, termijn, verantwoordelijkheden, relatie met andere overheids- en maatschappelijke trajecten). Zonder dat is afstemming een tamelijk vrijblijvende oefening. Er zal dus eerst interdepartementaal aan dat perspectief gewerkt moeten worden.

Een ander knelpunt ligt in de verschillen die de trajecten op praktisch niveau kenmerken (zie boven). Fase-, tijds-, schaal- en snelheidsverschillen dienen leiden tot een aantal gemeenschappelijkheden in de uitvoering zonder dat de eigenheid van de trajecten zelf in het gedrang komt. Het is in dit verband van belang te weten wat bindt en wat scheidt. Zo zullen er altijd interpretatieverschillen blijven bestaan over hoe de diverse ministeries bijvoorbeeld een kabinetsstandpunt ervaren.

Uitwerkingen

Het feit dat er verschillende trajecten biodiversiteit bestaan moet als uitgangspunt worden genomen, het is niet een 'probleem'. Daarbinnen moet systematisch worden nagedacht over waarom, hoe, voor wie en onder welke voorwaarden communicatie kan plaatsvinden. Daarbij is niet alleen de inhoud of het doel aan de orde, maar ook de werkwijze. Het gaat zeker niet alleen om 'kennis verspreiden', maar zeker ook om 'kennis delen'. Dat betekent dat vooral interactieve processen aan de orde zijn. Immers, het gaat hier niet zozeer om het toepassen, kenbaar maken van iets als wetgeving, maar om het verankeren van een waardevol geacht concept in de samenleving.

Dat heeft een tweetal gevolgen:

- Voor de interactie met de samenleving kan de overheid het best de medewerking zoeken van maatschappelijke organisaties die immers op velerlei manieren al netwerken en kanalen bezitten om diverse groeperingen te bereiken.

- De wenselijkheid van instelling van een interdepartementaal regie-orgaan voor 'trajectoverstijgende' communicatiestrategieën met betrekking tot biodiversiteit. De taken van zo'n orgaan zouden zijn:
 - hoofdpijnen gemeenschappelijk communicatiebeleid biodiversiteit voor de rijksoverheid voorbereiden,
 - identificatie van gemeenschappelijke doelgroepen,
 - actoren- en veldanalyses
 - evaluatie van communicatietrajecten,
 - informatievoorziening en verwijzing ten behoeve van de samenleving.

Adviezen

- *Stel een interdepartementale stuurgroep op 'hoog niveau' in om de hoofdpijnen van al het biodiversiteitsbeleid van de rijksoverheid te sturen;*
- *Stel een interdepartementale groep in met een flink mandaat ten behoeve van de uitvoering van het biodiversiteitsbeleid in en buiten Nederland (IOB+);*
- *Een wetenschappelijk instituut à la Milieu- en Natuurplanbureau zou voor biodiversiteitsvragen, -balansen en -verkenningen opgericht kunnen worden, werkend onder de stuurgroep;*
- *Een op te richten regiegroep voor de communicatie rondom biodiversiteit zou ook onder zo'n stuurgroep kunnen functioneren.*

6 Afspraken

Aan het eind van de groepsbesprekingen verzocht de dagvoorzitter de drie groepen om hun bevindingen samen te vatten in zo concreet mogelijke aanbevelingen, en hiervan de drie belangrijkste op kaarten te schrijven. Het resultaat werd plenair besproken. Vervolgens werden de deelnemers uitgenodigd hun naam bij die punten te zetten waarvoor zij zich actief wilden inzetten. Als zij een punt wilden 'trekken' konden ze hun naam onderstrepen. Het resultaat, een groslijst voor verdere actie, staat hieronder.

6.1 Groslijst

Aanbeveling	Wie
Intern ministerie: <ul style="list-style-type: none"> Iemand moet de leiding nemen (BN + BBI) Opstellen van een meerjarig Beleidsuitvoeringsprogramma Biodiversiteit Nationaal 	Lorens Habing, Jan-Willem Sneep, <u>Arthur Eijs</u> , <u>John Veerkamp</u> , Maaïke Wijngaard, <u>Chris Maas Geesteranus</u> , Gerard Grimberg, Kees van Dijk
Intern rijk: IOB beter laten functioneren (met communicatietraject)	Jan-Willem Sneep, <u>Arthur Eijs</u> , Joost Dekker, Kees van Dijk, Gerard Grimberg, Ursula Blom, Gerard van Dijk
Andere overheden: Aparte bijeenkomst met provincies (en bv.waterschappen) voor alle 3 trajecten samen (transitie/BBI/BN)	<u>Brenda van der Wal</u> , Chris Maas Geesteranus
Maatschappelijke partners bij de communicatieprocessen betrekken	Julie Westerlaken, Dave Zwaan, Ursula Blom
Publiek: eerst doel duidelijk voordat we deze groep benaderen	Joost Dekker
Afstemming en goed gebruik maken van elkaars communicatieactiviteiten verbeteren	-
Steunpunt/communicatieknooppunt biodiversiteit is noodzakelijk	Cathrien de Pater, Kees van Dijk, Jan-Willem Sneep, Chris Maas Geesteranus
Stem BBI, transitie en nationale activiteiten inhoudelijk op elkaar af	Lorens Habing, Maaïke Wijngaard, Gerard van Dijk, Chris Maas Geesteranus, Cathrien de Pater
Ontwikkel een gemeenschappelijk, communicabel perspectief voor biodiversiteit	Brenda van der Wal, Joost Dekker, Arthur Eijs, Jan van Tol
Perspectief communiceren aan de R.O.'s; uitwerkingsmogelijkheden door maatschappelijke organisaties en instellingen	Jan van Tol, Dave Zwaan, Julie Westerlaken

Zorg voor herkenbare en gemeenschappelijke communicatie uiting(svorm)	Brenda van der Wal, Julie Westerlaken
Stel een interdepartementale regiegroep biodiversiteit in (omvat transitie, BBI, en nationaal) voor beleidsafstemming en gemeenschappelijke communicatie-uitingen	Jan van Tol, Chris Maas Geesteranus, Gerard van Dijk

6.2 Reflectie

Arthur Eijs (VROM) gaf tenslotte desgevraagd de volgende reflectie op het bovenstaande:

- Opvallend is dat andere overheden (provincies, gemeenten) niet bij communicatie over biodiversiteit worden betrokken. Een analyse van de ‘geeltjes’ laat dit ook zien. In de evaluatie van het SPA werd vijf jaar geleden ook al dezelfde conclusie getrokken.
- We moeten ons goed afvragen of we daar überhaupt iets mee willen en zo ja, wat dan.
- Het bovenstaande bevat veel goede raad over maatschappelijke organisaties: wederkerigheid, luisteren en terugkoppelen. Dit moeten we ter harte nemen.
- Met de hoofdlijnen van de visie op biodiversiteit moeten we toch aan de slag gaan, als ‘kop op het handelen’.
- We moeten meer gebruik maken van professionele, communicatie-instellingen
- Voor beleidsmatige afstemming en gemeenschappelijke communicatievorming is het IOB+ als interdepartementale groep de aangewezen instantie.
- We moeten een meer herkenbare en gemeenschappelijke uitingsvorm vinden.

6.3 Afronding

Als slotconclusie van de dag stelde de voorzitter vast dat communicatie een keten is: de zwakste schakel kan de voortgang tegenhouden. Hij prees tenslotte de inzet van de deelnemers in de discussie en hun commitment om daadwerkelijk aan de slag te gaan met de resultaten.

Als laatste werd de deelnemers gevraagd hun indrukken over de dag op te schrijven op ‘groene’ en ‘rode’ evaluatiekaarten. Deze staan vermeld in bijlage 4.

Algemene conclusies

De dag werd algemeen geprezen vanwege de goede voorbereiding en structuur, het efficiënte voorzitterschap en de creatieve werkvormen. Ook de enthousiaste inzet van de aanwezigen, de open en constructieve discussies – zowel over communicatie als over het beleid – en de bereidheid tot luisteren werden zeer gewaardeerd. Sommigen betreurden het dat niet alle relevante ministeries aanwezig waren, en ook het geringe aantal NGO’s en communicatiedeskundigen.

Voor de wel aanwezige NGO’s was het tweede deel iets te veel op ministeries gericht. Ook de plenaire inleidingen waren niet voldoende op elkaar of op het programma afgestemd (noot: één inleider had daags tevoren moeten afzeggen). Soms werd het discussieniveau enigszins abstract gevonden, maar men was weer verrast door de vele concrete resultaten van het besprokene en de pro-actieve aanbevelingen. Het is volgens vele aanwezigen nu zaak om niet alleen visies te formuleren maar met al deze ingrediënten ook actie te ondernemen. Aanbevolen werd om:

- hierbij maatschappelijke organisaties veel meer in te schakelen om zo effectiever over biodiversiteit te kunnen communiceren,
- het begrip communicatie in een vervolgbijeenkomst inhoudelijk (dus gerelateerd aan biodiversiteit) te verdiepen.

Bijlage 1 De biodiversiteitstrajecten

1. Transitie biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen

De ambitie van deze transitie is '... niet alleen ... een ecologische opgave, maar ook ... een sociaal-economische. Er zijn veranderingen nodig in de huidige consumptie- en productiepatronen, de verdeling van de welvaart, de toegang tot technologie en de slagvaardigheid van internationale instellingen'.

De zgn. transitieagenda heeft een looptijd van 30 jaar en bestaat uit de volgende inhoudelijke onderdelen:

- mondiale EHS,
- mondiale duurzame landbouw,
- biodiversiteit in de bebouwde omgeving,
- duurzame verhoudingen tussen landen,
- uitputting van niet-vernieuwbare grondstoffen,
- bewustwording bij Nederlandse burgers en internationale instellingen,
- institutionele versterking.

Dit zijn aspiraties voor de langere termijn. Op de korte zijn de volgende plannen aan de orde:

1. Ontwikkeling en beheer van ecologische netwerken.
2. Een 'bossentraject', waaronder het gebruik van biomassa als brandstof.
3. Duurzame visserij.
4. Agrobiodiversiteit.

Deze activiteiten worden vorm gegeven door een werkwijze waarbij 'grote denkers' worden uitgenodigd en door het opzetten van zgn. transitiearena's.

De doelen van deze 3 activiteiten zijn vooralsnog tamelijk onscherp, evenals de verwachte resultaten, de termijnen waarop resultaten moeten zijn geboekt en de samenhang met andere activiteiten in het kader van biodiversiteit. Een sterke samenhang met het visierapport 'Biodiversiteit als sleutelfactor voor duurzame ontwikkeling' – juist vanwege zijn lange-termijnkarakter – ligt voor de hand.

Tijdens een recente bijeenkomst over 'kennis en de transitie biodiversiteit' is besloten tot de instelling van een viertal subgroepen:

- kennisinnovatienetwerken (trekker: John Veerkamp),
- opzetten van een bioplatform (voor onderzoek) (trekker: Jeanette Ridder),
- de rol van kennis in transities (trekker: Chris Maas Geesteranus),
- doelgroepen (trekker: John Veerkamp).

De transitie biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen bevindt zich in de fase van beleidsontwikkeling. Meer vrije vormen van communicatie, zoals interactieve planvorming en/of creatieve sessies passen bij deze fase.

2. Biodiversiteit internationaal (BBI)

Het BBI is van alle Nederlandse biodiversiteitstrajecten het verst gevorderd. Niet alleen zijn er thema's en ecosystemen benoemd die moeten worden aangepakt, er liggen nu ook prioriteiten, met doelen en resultaten. Deze zijn samengesteld door specifieke groepen (zgn. BBI-groepen). Dit materiaal kan heel goed een basis vormen voor communicatieactiviteiten. Voor een concrete invulling van thema's en onderwerpen wordt verwezen naar de uitvoeringsnota zelf.

Verder zijn aanzetten te vinden in het zgn. Arcadisproject dat een driedeling in de BBI-communicatie voorstelt:

- binnen de ministeries
- tussen de ministeries
- vanuit de ministeries naar buiten.

Biodiversiteit internationaal bevindt zich in de fase van implementatie en uitvoering van beleid. Er is een door de Tweede Kamer goedgekeurd beleidsprogramma (het BBI), er zijn acties geformuleerd, er worden momenteel prioriteiten geformuleerd. Met als doel de samenwerking vorm te geven voor de uitvoering van het BBI, zijn er bijeenkomsten georganiseerd met maatschappelijke partners. Als eerste een grote bijeenkomst met externe partners om te praten over het BBI. Daarna kleine vervolgbijeenkomsten om aan de hand van de prioriteiten meer concreet te praten over de invulling.

3. Biodiversiteit nationaal

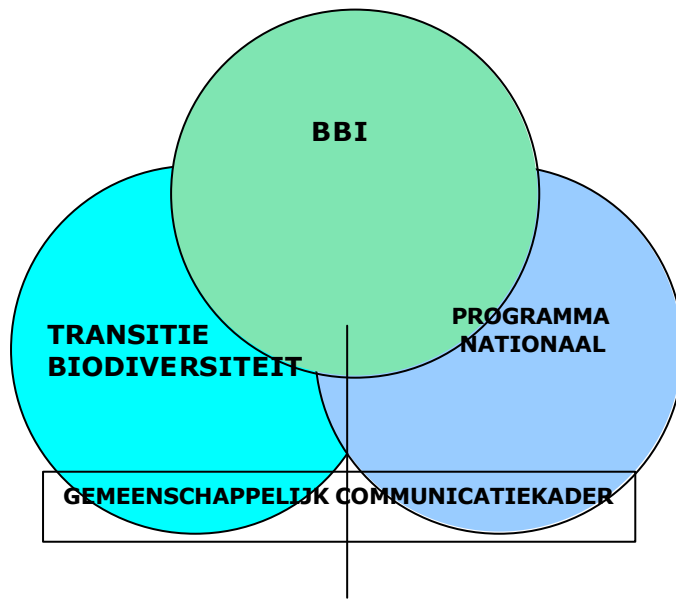
De activiteiten in dit kader zijn nog erg verspreid over de diverse ministeries. Gezien het verwachte vervolg op het visierapport in vooral een aantal LNV-beleidssectoren, liggen hier zeker mogelijkheden voor een grotere mate van samenhang. Het idee is een project, analoog aan het BBI, te starten. Daartoe bestaan de volgende plannen:

- de beleidsdossiers (binnen LNV) die worden uitgewerkt naar het thema 'biodiversiteit als sleutelfactor voor duurzame ontwikkeling' (landbouw, visserij, toerisme en andere),
- een serie gesprekken met diverse directies om biodiversiteit (beter) op de beleidsagenda te krijgen,
- een startbijeenkomst (binnen en buiten LNV, maar binnen de rijksoverheid) om de planvorming voor 'biodiversiteit nationaal' nader vorm te geven, mogelijk als een koepelproject biodiversiteit voor de diverse directies,
- een aantal bijeenkomsten met externe partners (toerisme, landbouw, gemeenten, ontwikkelingssamenwerking, industrie) om wederzijdse taken in behoud en gebruik van biodiversiteit te verkennen.

Het proces waarlangs die (beleids)communicatie gestalte zal krijgen, is dan ook nog duidelijk in een vroeg stadium van ontwikkeling.

De drie aanknopingspunten voor biodiversiteit zijn verschillend van karakter, ze zijn ondergebracht bij verschillende ministeries, en bevinden zich in verschillende fasen van de beleidskring. De transitie bevindt zich duidelijk in de fase van beleidsvorming, het BBI in de fase van beleidsimplementatie en -uitvoering, Biodiversiteit Nationaal vertoont nog weinig samenhang. Sommige onderdelen hiervan zijn in de fase van beleidsontwikkeling, andere in de fase van beleidsuitvoering.

De communicatievraagstukken binnen deze 'projecten' zijn daarmee verschillend en de uitwerking zal dan ook gericht zijn op verschillende resultaten en doelgroepen. Gemeenschappelijk is in ieder geval, dat er een relatie is met het overkoepelende (verdrags)concept biodiversiteit. Dit biedt een basis voor een gemeenschappelijk communicatiekader en ook voor ruimte voor de onderdelen zelf. In een figuur weergegeven:

N.B. Deze figuur is in feite inhoudelijk georiënteerd en suggereert geen 'hiërarchische verhoudingen' tussen de elementen. Dat wil zeggen dat de discussie over 'wat is ondergeschikt aan c.q. overkoepelend van wat' hier niet aan de orde is.

Bijlage 2 Overzicht van communicatievormen en doelgroepen

In principe kunnen de volgende vormen van communicatie worden onderscheiden:

A. Public relations

Bekendheid tussen de actoren die met het concept biodiversiteit bezig zijn.

B. Kennisoverdracht

Interpretatie van bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek; feiten en meningen scheiden; ook informatievoorziening.

C. Interactieve beleidsvorming en -uitvoering

Maatschappelijke participatie in de beleidsvorming met betrekking tot biodiversiteit; participatiemethoden, netwerkcommunicatie, procescommunicatie.

D. Leerprocessen

Vertaling van de hoofdlijnen van biodiversiteitsbeleid in leerbeleid: educatie, onderwijs, sociaal leren.

E. Communicatie over samenwerking bij beleidsuitvoering

Communicatie gericht op de manier waarop en de voorwaarden waaronder partijen bereid en in staat zijn samen te werken aan de uitvoering van beleid. Die bereidheid staat of valt met de mate waarin zij zich herkennen in uitvoeringsprogramma's, de mate waarin deze overeenkomen met de eigen doelen en de mate waarin facilitering wordt geboden van overheidszijde.

De doelgroepen van communicatie over biodiversiteit zijn zeer divers. In vier clusters samengevat gaat het om interne doelgroepen (intern eigen ministerie en rijksoverheid), andere overheden (EU, andere landen, provincies, gemeenten), om maatschappelijke organisaties (NGO's, onderzoeksinstituten, publieksinstellingen en bedrijfsleven) en om het publiek. Alle drie de biodiversiteitsinvalshoeken richten zich op diverse doelgroepen. In schema, maar nog niet ingevuld:

	Transitie	BN	BBi
Intern ministeries			
Intern rijk			
Andere overheden			
Maatschappelijke organisaties			
Publiek			

Bijlage 3 Deelnemers aan de workshop

Organisatie	Afdeling/directie	Achternaam	Titel	Voorl.	Tus. v.	Voornaam	Adres	Postcode	Plaats	Tel.nr.	E-mail
Nederlands Comité voor IUCN		Zwaan		D.		Dave	Plantage Middenlaan 2B	1018 DD	AMSTERDAM	020 6261732	dave.zwaan@nciucn.nl
Arcadis		Blom		U.P.		Ursula	Postbus 33	6800 LE	ARNHEM	026 3778414	u.p.blom@arcadis.nl
International Agricultural Centre (IAC)		Bodegom	ir.	A.J.	van	Arend Jan	Postbus 88	6700 AB	WAGENINGEN	0317-495244	arendjan.vanbodegom@wur.nl
Ministerie van VROM		Dekker		J.		Joost	Postbus 30945	2500 GX	DEN HAAG	070 3519041	joost.dekkerl@minvrom.nl
Expertisecentrum LNV		Dijk	ir.	K.	van	Kees	Postbus 482	6710 BL	EDE	0318-822840	k.van.dijk@minlnv.nl
Ministerie van VROM	DGM/BWL	Eijs	drs.	A.W. M.		Arthur	Postbus 30945	2500 GX	DEN HAAG	070-3394696	arthur.eijs@minvrom.nl
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Directie Landbouw	Habing		L.		Lorens	Postbus 20401	2500 EK	DEN HAAG	070-378	l.j.habing@minlnv.nl
Naturalis	Collecties en Onderzoek	Tol		J.	van	Jan	Postbus 9517	2300 RA	LEIDEN	071-5687684	secretariaat P&P@naturalis.nl
Expertisecentrum LNV		Maas Geesteranus	ir.	Chr.		Chris	Postbus 482	6710 BL	EDE	0318-822907	c.maas.geesteranus@minlnv.nl
Expertisecentrum LNV		Pater	ir.	C.	de	Cathrien	Postbus 482	6710 BL	EDE	0318-822923	c.h.de.pater@minlnv.nl
AIDEnvironment	directeur	Romijn	ir.	B.		Bart	Donker Curtiusstraat 7-523	1051 JL	AMSTERDAM	020-686.8111	romijn@aidenvironment.org
Expertisecentrum LNV		Savenije	ir.	H.J.F.		Herman	Postbus 482	6710 BL	EDE	0318-822935	h.j.f.savenije@minlnv.nl
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Directie Natuurbeheer	Sneep	drs.	J.W.		Jan-Willem	Postbus 20401	2500 EK	DEN HAAG	070-3785255	j.w.sneep@minlnv.nl

Organisatie	Afdeling/directie	Achternaam	Titel	Voorl.	Tus. v.	Voornaam	Adres	Postcode	Plaats	Tel.nr.	E-mail
Ministerie van Buitenlandse Zaken	DGIS/DML/BD	Veerkamp	ir.	J.		John	Postbus 20061	2500 EB	DEN HAAG	070-3484436	john.veerkamp@minbuza.nl
Museon		Westerlaken	drs.	J.		Julie	Postbus 30313	2500 GH	DEN HAAG	070 3381339	jwesterlaken@museon.nl
Expertisecentrum LNV		Wijngaard	lr.	M.		Maaïke	Postbus 482	6710 BL	EDE	0318-822978	m.wijngaard@minlnv.nl
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Directie Voorlichting	Verheijden	drs.	M.C.H.		Melanie	Postbus 20401	2500 EK	DEN HAAG	070-3785580	m.c.h.verheijden@minlnv.nl
Expertisecentrum		Grimberg	ing.	G.T.M.		Gerard	Postbus 482	6710 BL	EDE	0318-822860	g.t.m.grimberg@minlnv.nl
Expertisecentrum		Mesu	ir.			Sjaak	Postbus 482	6710 BL	EDE	0318-822913	j.i.mesu@minlnv.nl
Expertisecentrum		Jansen	mw.	J.		Jacqueline	Postbus 482	6710 BL	EDE	0318-822876	j.l.m.jansen@minlnv.nl
Stoas	Onderzoek	Geerligs	dr.ir.	J.W.G.		Jos	Postbus 78	6700 AB	WAGENINGEN	0317 472 957	jog@stoas.nl
Afwezig met kennisgeving											
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Directie Natuurbeheer	Bakker	ir	J.J.		Jacob-Jan	Postbus 20401	2500 EK	DEN HAAG	070-3785764	J.J.Bakker@minlnv.nl
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Directie Natuur	Van Raaij									r.m.van.raaij@minlnv.nl
Ministerie van Verkeer en Waterstaat	Internationaal waterbeleid	Dekker	ir.	RH			Postbus 20906	2500 EX	DEN HAAG	070 3519041	r.h.dekker@dgw.minvenw.nl
Ministerie van Buitenlandse Zaken	DGIS/DML-BD	Enthoven	mw. drs.	C.		Chris	Postbus 20061	2500 EB	DEN HAAG	070-348.6414	chris.enthoven@minbuza.nl
Ministerie van VROM	VROM-trainee	Erkens				Laura	Postbus 30945	2500 GX	DEN HAAG	070-3393939	LAERKENS@minvrom.nl
Centrum Landbouw en Milieu		Weijden		W.	van der	Wouter					wvanderweijden@clm.nl
IUCN, Nederlands Comité		Ferwerda	ir.	W.		Willem	Plantage Middenlaan 2B	1018 DD	AMSTERDAM	020 626 17 32	willem.ferwerda@nciucn.nl
LTO-Nederland		Streekstra		W.H.			Postbus 29773	2502 LT	DEN HAAG		wstreekstra@lto.nl
LTO-Nederland		Wenum			van	Jaap	Postbus 29773	2502 LT	DEN HAAG		jvwenum@lto.nl
Ministerie van OC&W		Ridder-Numan	mw.	J.W.A.			Postbus 25000	2700 LZ	ZOETERMEER		j.w.a.ridder@minocw.nl
Ministerie van VROM	DGM/BWL	Wal		B.	van der	Brenda	Postbus 30945	2500 GX	DEN HAAG	070-3393939	b.vanderwal@minvrom.nl

Bijlage 4 Evaluatiekaarten

- Goede structuur.
- Goede start, nu vooral doorpakken!
- Goede voorbereiding.
- Erg goede voorzitter; zeer prettig!
- Bart: bedankt!
- Geestdriftig publiek met bereidheid te komen tot afstemming.
- Positieve houding + constructief gewerkt door iedereen.
- Fijn aan de tijd gehouden.
- Open discussie, c.q. bereidheid te luisteren.
- Veel energie in de dag; goede discussies.
- Prettige/plezierige open discussie om met elkaar problemen over communicatie te verkennen en met pro-actieve aanbevelingen te komen.
- Bijeenkomst heeft veel resultaten opgeleverd.
- Veel besproken/efficiënt.
- Veel ingrediënten voor toekomst.
- Ik hoop dat er iets met de aanbevelingen zal gebeuren.
- Goed startpunt. Niet teveel vanuit communicatie, maar ook vanuit beleid.
- Kleine min: beetje weinig organisaties!
- Niet alle relevante ministeries aanwezig.
- Schakel maatschappelijke organisaties meer in en probeer zo biodiversiteit te communiceren.
- Soms beetje veel abstract, maar onverwacht redelijk concrete uitkomst.
- Soms beetje abstract en 'doodslag' van het woord 'communicatie', maar toch onverwacht redelijk concrete uitkomst.
- Positief: Creatieve werkvormen plenair.
- Graag vervolg met inhoudelijke verdieping van het begrip communicatie. Waar moet je aan denken (analyse), welke instrumenten kun je benutten? Hoe pak je dit aan? Hoe organiseer je samenwerking? Wie is hier verantwoordelijk voor?
- Tweede deel veel op ministeries gericht, dus voor NGO iets minder interessant.
- Aanwezigen: - te weinig ministeries
 - te weinig communicatiemensen
- Plenaire inleidingen niet op elkaar of op programma afgestemd. Eerder acties ondernemen en niet alleen visies formuleren.
- Acties blijven nog uit.
- Veel gepraat (wel goed), maar komen tot acties.

Bijlage 5 Inleiding van Joost Dekker

Een overheidsbrede communicatiestrategie biodiversiteit

Een half jaar geleden kwamen we bij elkaar met het doel om tot een gemeenschappelijke communicatieaanpak rond biodiversiteit te komen. Al snel kwamen we tot de conclusie dat dat zo gemakkelijk nog niet is. Er zijn een aantal lopende beleidstrajecten met eigen communicatiedoelstellingen en lopende contacten en communicatiestromen met verschillende doelgroepen. Daarnaast is biodiversiteit een complex begrip dat buiten de professioneel betrokkenen weinig bekendheid geniet. Tenslotte vragen de problematiek met zijn vele probleemeigenaars en de lange termijn ambities van de overheid om een open overheid die het zelfoplossend vermogen van de samenleving stimuleert.

Afstemming van boodschappen

De urgentie voor de workshop van vandaag op praktisch niveau is primair het gevaar van een overheid die niet systematisch over communicatie nadenkt: wat is het inhoud van het beleid dat communicatie vergt, welke knelpunten doen zich daarin voor en hoe gaat zij die aanpakken. Wat er nu gebeurt is dat zij verschillende boodschappen uitdraagt. Zoals gezegd zijn er verschillende beleidstrajecten rond biodiversiteit van waaruit met doelgroepen wordt gecommuniceerd. Waarschijnlijk overlappen doelgroepen en is de kans groot dat doelgroepen vanuit verschillende invalshoeken met dezelfde of kwalijker nog met verschillende of tegenstrijdige vragen en boodschappen worden benaderd.

Randvoorwaarde 1:

Voorkom benadering van dezelfde doelgroepen met overlappende of tegenstrijdige informatie.

Om dit te bereiken is allereerst afstemming noodzakelijk. Afstemming tussen de verschillende beleidstrajecten binnen de overheid. En vervolgens afstemming over de rol van externe partijen en de wijze waarop zij vanuit de verschillende trajecten benaderd worden. Het in kaart brengen van de verschillende stakeholders en hun rol: een veldanalyse. Op basis van hun rol en de behoefte van deze stakeholders moeten we vervolgens onze communicatieaanpak en boodschap bepalen.

De communicatieaanpak en boodschap

Betekent afstemming ook dat we allemaal precies hetzelfde zeggen? Juist niet. De complexiteit van het onderwerp biodiversiteit en de rol van de overheid in processen zoals transities maakt het onwenselijk om als zender met 1 alomvattende boodschap naar buiten te komen. Overkoepelend kan gesteld worden dat het Rijk streeft naar behoud van biodiversiteit. Dat kan het Rijk echter niet alleen. In de samenleving zijn al vele partijen actief die ieder een cruciale rol spelen in het proces naar het behoud van de biodiversiteit. Hier mogen we niet aan voorbij gaan. In termen van communicatie betekent dit dat we niet vanaf 'nul' beginnen. We doen niets nieuws en introduceren ook geen nieuw thema in de samenleving. We moeten steeds zoeken naar een slimme manier om aan te haken bij dat wat al leeft in de samenleving. Bij een onderwerp als biodiversiteit waar een grote spanning zit op de lange termijn doelstellingen van de overheid en de korte termijn afwegingen van bedrijven en andere groeperingen is het van het grootste belang dat je aansluit op de belevingswereld van de verschillende groepen in de samenleving. De overheid wordt vaak verweten abstract, niet concreet, gesloten te zijn en daarbij alleen maar te

zenden. We moeten daarom niet streven naar het ontwikkelen van een rijksbrede boodschap die we vervolgens bij alle doelgroepen gaan proberen te slijten. We moeten sterk segmenteren, aansluiten op de belevingswereld van de verschillende doelgroepen en ze niet meer willen vertellen dan waaraan ze zelf behoefte hebben. In het hoofdlijnenakkoord wordt onderstreept dat de overheid meer van 'buiten naar binnen' moet werken. Dit betekent een andere manier van beleid maken en in het verlengde daarvan een andere manier van communiceren.

Randvoorwaarde 2:

Het is essentieel dat we bij het 'laden' van het begrip biodiversiteit aansluiten op de belevingswereld van de verschillende doelgroepen. Voorkom dat je mensen belast met abstracties en problematiek die buiten hun belevingswereld en handelingsvermogen ligt.

Het is bijvoorbeeld maar de vraag of we het begrip biodiversiteit als op zich zelf staand thema bij het Nederlands publiek tussen de oren willen krijgen. Eerst moet duidelijk zijn wat er van het Nederlands publiek verwacht wordt. De tweede stap is het bepalen van de juiste ingang of communicatieve haakje waaraan biodiversiteit wordt opgehangen. Gaat het bijvoorbeeld niet om het al sterk geïnternaliseerde begrip milieu wat verder ingevuld moet worden met voor het grote publiek relevante aspecten van biodiversiteit.

Natuurlijk is het wel van belang dat we als overheid 1 signaal afgeven als het gaat om ambitieniveau en uiteindelijk streefbeeld, maar de boodschap naar de verschillende doelgroepen moet afgestemd zijn op deze doelgroepen en kan daarom verschillen in abstractieniveau en benaderingswijze.

Randvoorwaarde is dat we niet moeten proberen alles zelf te doen. We hebben een gigantisch maatschappelijk middenveld in Nederland; gebruik dat zonder ze verlengstuk van de overheid te maken. Als je maar duidelijk bent, geen verborgen agenda's, open bent over de speelruimte e.d.

Welke stappen moeten we nu zetten om tot afstemming in de communicatie rond biodiversiteit te komen?

1. Een gemeenschappelijke analyse van alle betrokkenen en de mate waarin en wijze waarop zij nu betrokken zijn.
2. Het herkennen van overlappende doelgroepen vanuit de verschillende beleidstrajecten en de gaten (missende doelgroepen).
3. Het maken van afspraken over hoe overlap en benadering van dezelfde doelgroepen vanuit verschillende trajecten te voorkomen. Waar nodig moet eerst het beleid op elkaar worden afgestemd. Communicatie is beleidsondersteunend, met communicatie kun je gebrek aan afstemming in beleid niet oplossen.
4. Hoe identificeren we maatschappelijke initiatieven die van belang zijn voor de verwezenlijking van onze ambities?
5. Bepalen hoe een open beleidsproces in kan worden gezet, waarbij de verschillende doelgroepen betrokken worden bij de beleidsontwikkeling en bepalen van de uiteindelijke vertaling naar biodiversiteit.
6. Het bepalen van de boodschap, enerzijds gebaseerd op de beleidsdoelstellingen, anderzijds op de behoefte en interpretatie van de doelgroepen.